

Staffan Philipsson är ett välkänt namn för många. Han satt länge i ASVT:s styrelse och var adjungerad STC-representant i de nämnder som premierade travhästar mellan 1979-1985. Därefter deltog han vid införandet av det nya avelsvärderingssystemet 1985 och var sedan mångårig medlem i avelsvärderingsnämnden. Travhästen har känt Staffan Philipsson på pulsen avseende hans...

Tankar kring val av sto och hingst

Säg att du är uppfödare med begränsade resurser. Din målsättning är att föda upp hästar för avsalu eller eventuellt eget bruk. Vilka kvalitetskrav tycker du man bör ställa på sina ston?

– Gör du anspråk på att delta på marknaden med en "egen produkt" måste du förstå vad marknaden vill ha. Att välja sto är jätteviktigt. Du ska lägga lika mycket krut på stovalet som alla hingstval tillsammans.

Se till att inte "bli med häst". Undvik spontanköp och tvivelaktiga bytesaffärer.

– Köp gärna ett ungt högindexsto, då har du en garanti för att härstamning och avelsvärde är tillräckligt bra; hon kan inte få ett högt index annars. Kan du hitta ett sto som inleder i aveln med runt 115 är du på en väldigt hög nivå. Du kan hitta ston som blivit skadade eller av någon anledning inte

fungerat på banan, men som har topphärstamning. Men man ska komma ihåg att om det "hänt någonting" ska man ta reda på vad det är.

Hur viktiga är egna prestationer?

– Naturligtvis är egna prestationer viktiga, men om stoet inte fungerat på banan bör du ta reda på om hon visat talang och kapacitet. Kanske har hon testats i årgångslopp? Men vad gäller egna prestationer så titta i första hand på *när* hon presterat bra, att hon är tidig. Hon ska vara "född till travare". Inga idealston för avel gör sina bästa prestationer sent i karriären.

– Hittar man ett tidigt sto, och det är grundlagt i hela stammen, är man på ganska fast mark. Det är mer osäkert att köpa en märr som har fina rekord och pengar men är "sen". Det kan ha att göra med att hon har en gammaldags stam och så vidare, och det är lätt att bli

överspelad om man inte har någorlunda modern stam. Köper man ändå det stoet får man välja hingstar som förkortar generationerna, det vill säga kompenserar gammalmodig stam med modernt blod. Det finns onekligen hållbarhet, psyke och så vidare i gammalt blod som är värt att ta vara på.

Och stoets exteriör?

– Exteriören blir av egen kraft allt mer funktionell. Travarnas exteriör har fascinerande nog förbättrats i samma takt som hästarnas aktion. Det är helt enkelt prestationerna som styr hur hästarna ser ut. Under den tid jag kan överblicka, ungefär 40 år, har travarnas aktion/teknik blivit mycket bättre.

När ringer "varningsklockorna" för din del/något att passa sig för?

– En del ston har vissa hingstar i stamtavlan som inte är så bra. Då kan

"Du ska lägga lika mycket krut på stovalet som alla hingstval tillsammans"

Foto: Lotta Isacsson

Leta efter ett tidigt sto, hon ska vara "född till travare" och – förstås – med så högt index som möjligt, tipsar Staffan Philipsson. Foto: Lotta Isacsson

"Har man ett litet sto är det inte bara att välja en stor hingst. Man stirrar sig blind på en egenskap, storleken i det här fallet, och glömmer andra"

det vara så att hon är en bättre individ än hon egentligen har gener till. Det kan blomma upp senare. Sedan är jag så pass "gammaldags" att jag vill trivas med hästen. Jag skulle ha svårt att ha en häst jag inte tycker om. För mig är hästen en skönhetsupplevelse också så det måste vara med, även om det förstås inte är det viktigaste.

– Vi måste också anpassa våra produkter utifrån vad marknaden vill ha. Avkommorna måste vara någorlunda välvuxna och attraktiva, försäljningen spelar ju så stor roll. Vi som har tre ston och säljer avkommorna måste välja bort exempelvis ston som är 150 centimeter. Men den som föder upp för eget bruk kan förstås ha en liten mähr som lämnar små avkommor, men som springer ändå.

Vi övervärderar onekligen ofta våra ston och "hittar ursäkter" för dem. Borde vi, såsom i exempelvis Frankrike, ha ett avelsurval och selektering även på stosidan?

– Nej. I Frankrike har de femton tusen födda föl per år, och inte ett hästägande som sväljer så många. Här i Sverige har vi redan hästbrist. Enda möjligheten att vi på sikt ska kunna fortsätta köra med det antal banor vi har är att varje startande häst gör ytterligare ett par starter varje år.

– Vi är inte i ett läge där vi från centralt håll kan dirigera en selektion på stosidan, men privat måste vi alla vara noga vid val av avelsston. Det är upp till var och en att anamma den användbara information som finns, men visst har vi alltid en kategori ston som inte borde ha blivit mödrar.

Använder vi BLUP-/avelsindex på ston för lite, och i så fall varför?

– Ja. Informationen om det har varit för dålig, och många vet inte att det är ett *förväntat* avelsvärde – inte ett prestationsindex; det vill säga hästens egna prestationer omvandlat till ett index. Det är inte alls vad det handlar om.

– Index är ett riktigt skarpt instrument för att ha koll på en hel populations utveckling och för hingstar med många avkommor, men är av naturliga skäl trubbigare på individnivå. Men det är den bästa objektiva vägledare vi har. Index visar vilken chans man har att producera en bra avkomma.

Det uppstod inte kärlek vid första ögonkastet när Staffan Philipsson och hans sambo Margareta Bendroth hittade Mack Lobell-dottern Flash Light. Men sedan de gjort en "hemmagjord Blup" slog de till ändå. Och det har de inte ångrat. Flash Light har bland annat lämnat Rix-segraren Sanity. (bilden) Foto: Tom Jöneshag/Kanal 75

– En komplikation med index är att det är svårt att förstå att äldre ston åker ner i index, och därför står deras årskulls genomsnittliga index i auktionskatalogerna. Sedan är hästar med franskt blod i stammen missgynnade av olika skäl (bland annat en annorlunda teknik för insamling av information, reds anm.).

– Blupen är en vetenskaplig metod som finns inom andra djurslag, bland annat nöt och svin, och är där helt outhärlig.

Hingsten bör förstås ha så goda egenskaper som möjligt i de avseenden stoet har svagheter. Vilken typ av egenskaper kan man egentligen kompensera/förstärka?

– Psyket. Välj till exempel en lugn hingst om stoet är fladdrigt. Vidare kan man förbättra distansförmågan, exempelvis genom att tillföra franskt blod till amerikanskt.

– Exteriört är det svårt. Har man ett litet sto är det inte bara att välja en stor hingst. Man stirrar sig blind på en egenskap, storleken i det här fallet, och glömmer andra. Kanske har hingsten en del andra egenskaper som inte passar det här stoet. Bättre då att ha en liten häst som springer som attan. Sedan kan den stora hingsten trots allt lämna små avkommor, för att han "har det i sig". Man ska inte tro att man alltid får ett medeltal av mammans och pappans egenskaper. Det finns variation i egenskapsregistret.

– Det allra enklaste är kanske för enkelt. De egenskaper som föräldrarna visat är störst chans/risk att avkommorna får. Om folk utgick från det, analyserade ston och hingst – ingenting vetenskapligt utan bara enkla konstanteranden – har de störst chans att förstå hur avkomman kommer att bli.

Ni är uppfödare till fjolårets segrare i RIX-allsvenskan, Sanity. Han är undan Flash Light (Mack Lobell – Hot Dog Suzanne).

Kan du berätta hur det kom sig att ni köpte Flash Light?

– Vi var intresserade av ett Mack Lobell-sto med riktigt bra moderne. Först tittade vi på Flash Light en gång. Hon var en stor mähr med stort huvud. Vi kände inget "wow" men vad vi verkligen gillade var att hon hade en otrolig speed och vinnarinstinkt. Hon hade fyra segrar på tio starter. Vi fick se henne på video också, och blev imponerade. Ändå åkte vi hem och kände att "nja...". Men ändå, även om vi inte kände oss sådär jättecharmade, tänkte vi att vi borde göra en noggrannare analys. Vi gjorde en lista över exteriör, härstamning, egna prestationer och så vidare. En hemmagjord Blup. Då visade hon sig hamna betydligt högre än vi trodde. Hade vi värderat henne utan att ha gjort den här skalan skulle vi aldrig ha köpt henne. Sedan var hon ett ungt sto med framtiden för sig.

Sedan betäckte ni henne med Love You och resultatet blev Sanity...

– Dels såg vi att Mack Lobell-döttarna fungerade på moderna franska linjer. Sedan trodde vi så otroligt mycket på Love You, och han var väldigt prövad. Flash Light hade gjort ganska

få starter men var oerhört speedig. Att få in den franska styrkan och hårdheten från Love You tyckte vi skulle passa henne. Det viktigaste var gången, där Love You var otroligt långstegad med en väldig spänst. Samtidigt var han inte fransk i gången, det går inte att få upp frekvensen i ett sådant steg för det är så långt. Flash Light har i sin tur mycket högfrekvent "Mack Lobell-steg". Vi var ute efter det där medeltalet...

Vilka grundkriterier ställer ni upp när ni börjar titta på lämpliga hingstar, och vad passar ni er för?

– Toppmeriter i årgångsloppen, toppstam och en "modern" typ. Vi väljer bort ickevinnare, de måste ha skalle oavsett utseende. Sedan undviker vi hingstar med låg segerprocent i härstamningen, och en svag stamtavla där han är den enda som lyser. Vi har naturen som förebild när det gäller att eftersträva outcross, och är inte alltid inne på den "stora breda fåran".

Jämfört med andra djurslag tillåter vi som bekant en väldigt hög inavelskoefficient på travsidan. Var bär det här egentligen iväg?

– Vi ser redan konsekvenser på hållbarhet och fertilitet, som inte är så bra totalt sett. Detta känner vi till från andra djurslag. Vi riskerar att få mer degenerade individer med större problem. Och beror alla gaffelbandsskador

Staffan Philipsson upplever att de successivt fått ett snävre antal hingstar att välja bland. Marknaden styr allt, det gäller att ständigt fråga sig vilka hästar köparna kommer att vilja ha om två år. "Men inom de snävre gränserna finns det fortfarande möjlighet att hitta sådant vi tror på" menar han. Foto: Claes Kärrstrand

"Vi har fått tänka om i vår egen uppfödning. Idag är det mer marknaden som bestämmer vilken hingst vi ska välja"

vi nu ser mest på arvet eller miljön?

– Vi har vant oss vid att ha många hingstar i aveln med fertilitetsproblem och det är klart att vi fortplantar anlag för dålig fertilitet. Det har också gjorts undersökningar på lågfertila hingstar där det visat sig att döttrarna kräver fler brunster för att bli dräktiga.

– Vi har en fölprocent som är lägre än hos många andra hästraser. Vi har lite skygglappar på oss. Stoppa du inte en snöboll längst upp i backen så vet du vad som händer när den fortsätter rulla nedåt...

Hur hög inavelskoefficient tycker du är ok?

– Kom ihåg att linjeavel är inavel, det finns ingen gräns. Ta Alf Palema som är 3 + 3 Speedy Scot och 3+ 3 Star's Pride. Han är en fantastisk hingst när han möter annat blod, men ytterligare Super Bowl fungerar inte alls. Inte ens Speedy Crown-döttrar

har blivit bra. Han har blivit den hingst han är för att han använts via outcross. De som försökt linjeavla har ofta blivit besvikna. Alf Palema är typexemplet på att kvoten med inavel är fylld, systemet slår bakut.

Att vara lite synsk är onekligen en stor fördel för en uppfödare. Hur ska man egentligen veta vad marknaden vill ha om ett par år?

– Vi har fått tänka om i vår egen uppfödning. Idag är det mer marknaden som bestämmer vilken hingst vi ska välja. Vårt avelsarbete idag är inte samma som det var för 20 år sedan. Nu har vi en snäv grupp hingstar att välja mellan och eftersom vi inte har hur mycket pengar som helst blir ju gruppen ännu snävre. Men inom de snävre gränserna finns det fortfarande möjlighet att hitta sådant vi tror på, och som också är intressant på marknaden om två år. 🐎

TEXT:

Lotta Isacson
lotta@asvt.se